

UPPHOVSRÄTT

Allmänt

De upphovsrättsliga frågorna regleras genom upphovsrättslagen, lag 1960:729 om upphovsrätt till litterära, konstnärliga och fotografiska verk med förändringar. Till detta har en förordning med tillämpningsföreskrifter fogats: Upphovsrättsförordning 1993: 1212.

Upphovsrätt innebär att den som skapat ett verk, stort eller litet – upphovsmannen – har *ensamrätt* att bestämma över sitt verk. Ensamrätten innebär att upphovsmannen bestämmer om exemplar av hans verk skall få framställas och spridas och om verken skall få framföras offentligt.

För att upphovsmannens prestation skall få kallas *verk* måste det ha en viss originalitet och individualitet. Däremot anges inte något kvalitetskrav. Rena meddelanden, korta notiser m m omfattas inte av upphovsrätten. Översättningar och bearbetningar omfattas numera av upphovsrätten.. När det gäller Bibel 2000 har Svenska Bibelsällskapet upphovsrätten. Om kortare avsnitt trycks i församlingsblad eller som overhead kan det ske men skall längre avsnitt produceras skall Svenska Bibelsällskapet kontaktas. Också musikarrangemang kan vara skyddade även då texten respektive melodin är fri. Kataloger och tabeller eller liknande har fått ett särskilt skydd i lagtexten. Upphovsrätten för fotografier skiljer sig något från andra konstnärliga verk.

Ensamrätten ger upphovsmannen rätt att få ersättning när verket uppförs offentligt, spelas eller kopieras. Den innebär också att upphovsmannen skall anges när hans verk används. Verket får inte förvanskas eller utnyttjas på ett för upphovsmannen kränkande sätt.

Upphovsmannens rätt till sitt verk gäller under hela livstiden och sedan t o m 70 år efter hans död. Först därefter kan verket framföras fritt, spelas eller bearbetas. För skyddade kataloger är tiden kortare; 10 år räknat från när katalogen utgavs. För fotografier och inspelningar på skiva eller band är skyddstiden 50 år efter det att fotot togs respektive skivan bandet spelades in. För fotografisk bild som har konstnärligt eller vetenskapligt värde gäller emellertid huvudregeln, dvs fotografiet lämnas fritt 70 år efter fotografens död.

Författningar (dvs lagar, förordningar m m), beslut av myndigheter och yttranden av myndigheter är inte föremål för upphovsrätt.

Av offentligtgjort, skyddat verk ”må enstaka exemplar framställas för enskilt bruk” (1960:729§11). Av detta följer att i alla andra sammanhang måste man begära tillstånd av upphovsmannen eller annan rättsinnehavare att få utge det, få mångfaldiga det. Med *enskilt bruk* avses en persons behov. Trots att det i lagen inte finns fastlagt hur många ’enstaka exemplar’ kan anses vara gäller i normalfallet starka inskränkningar. Många personer, kyrkor och institutioner har ofta större behov än vad som ryms inom bestämmelserna. Sådana gränsdragningsproblem har lösts genom särskilda avtal, t ex skolkopieringsavtalet. Ofta får vad som menas med enstaka exemplar avgöras från fall

till fall. Viktigt är att kopieringen inte får ske till förfång för ersättningen till upphovsmannen.

Citaträtt finns reglerat (1960:729§14): ”Ur offentliggjort verk må, i överensstämmelse med god sed, citat göras i den omfattning som betingas för ändamålet.”

För tidningar och tidskrifter gäller att de utan ersättning kan *låna* artiklar i ekonomiska, politiska och religiösa dagsfrågor om inte förbud mot eftertryck är utsatt vid originalartikeln.

Upphovsrätten omfattar också *offentligt framförande* av ett verk t ex musikframföranden som var och en kan lyssna till eller uppläsningar. Även om framförandet sker inom föreningar eller andra inte helt slutna kretsar omfattas det av upphovsrätten. Det saknar betydelse om exempelvis musik framförs levande eller om den tillgängliggörs från t ex skiva/band/hårddisk eller från radio/TV eller Internet. Upphovsrätten är teknikneutral.

Ett verk får dock alltid framföras *fritt* i samband med gudstjänst eller vid undervisning (1960:729§21). Ett verk får också framföras fritt om tillträdet till arrangemanget är gratis, om framförandet av verket inte är huvudsaken och om framförandet sker utan förvärvssyfte. I samband med folkbildningsverksamhet, för välgörande ändamål eller i annat allmänmänskligt syfte får ett verk framföras fritt om hela behållningen går till det angivna ändamålet samt om alla medverkande deltar utan ekonomisk ersättning.

Upphovsmannen kan helt eller delvis genom avtal överlåta sin upphovsrätt. Utgivning av en bok eller ett musikaliskt verk kan t ex överlåtas på en förläggare (copyright). Offentligt framförande av musik och inspelning kan överlåtas till STIM (se nedan). Överlåtelse sker normalt mot någon form av ekonomiskt vederlag, t ex royalty. Sedan bevakar förläggaren eller STIM upphovsrätten till verket.

Om någon gör intrång i upphovsrätten uppsåtligt eller av grov oaktsamhet är detta straffbart. Om verk utnyttjas i strid med upphovslagen skall ersättning utbetalas även om intrånget inte är straffbart.

Tillämpningen av upphovsrätten är i alla stycken inte helt utstakad; det finns inte i samtliga situationer där upphovsrättsligt skyddade verk utnyttjas några rättsfall att stödja tillämpningen på. Detta gäller t ex tillämpningen av lagar vad avser gudstjänst- och församlingsliv. Det finns alltså skäl att noga uppmärksamma tillämpningar som är en följd av lagtolkningarna.

Sång och musik

Det kan finnas anledning att närmare gå in på sång och musik, eftersom det i så hög grad berör de olika samfundet.

Det finns tre organ som bevakar hithörande frågor:

- Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå, STIM, som bevakar svenska upphovsmäns rättigheter vad avser offentliga utföranden

- Nordisk Copyrights Bureau, NCB, som tillvaratar STIM-anslutna upphovsmäns inspelningsrättigheter
- Förlagen, här representerade av Svenska Musikförläggarföreningen; SMFF, som tillgodoser sina medlemmars intressen vad gäller utgivna verk.

Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå - STIM

Då t ex en sång framförs offentligt är upphovsmannen (författaren, översättaren, kompositören, arrangören) enligt huvudregeln berättigad till ersättning. Många upphovsmän har överlåtit till STIM att bevaka sådan rätt till ersättning. Olika musikarrangörer, Sveriges Radio osv betalar enligt uträknade tabeller till STIM för framföranden.

Av lagtexten framgår dock att utgivna verk får framföras i gudstjänst. Utgivet verk är verk som finns tillgängligt genom försäljning eller på annat sätt spritts till allmänheten med upphovsmannens samtycke. För icke utgivna verk, s k manuskript, måste avgift till STIM erläggas också när det gäller gudstjänstbruk.

Begreppet gudstjänster är inte alldeles entydigt och enligt STIMs uppfattning bör musikgudstjänster, kyrkokonserter, gospel nights eller liknande i lagens mening inte räknas som gudstjänst. Vid sådana tillfällen hävdar STIM, står musiken i centrum.

Som regel har de fria samfundens centrala avtal med STIM. För att ta reda på vilka avtal som finns och vad som gäller tas kontakt med respektive samfund. I vissa situationer behöver församlingarna inte fundera över STIM-ersättning, nämligen när Bilda, Rikskonserter eller Regionmusiken är ”anordnare” av konserter etc i församlingen.

Nordiskt Copyrigh Bureau – NCB, Stockholm

Då en sång spelas in och kopieras (band/skivor/ hårddisk etc) äger upphovsmannen också rätt till ersättning. Sådan förmedlas av NCB. Församlingar som avser att göra t ex en grammofon- eller bandinspelning av skyddade verk skall i förväg kontakta NCB, Stockholm för att få tillstånd/auktorisering till inspelning. NCB lämnar då ut ett formulär för ifyllande och fakturerar en licensavgift för överföringen till den aktuella ljudbäraren. På likartat sätt finns normer för ersättning för rätten att göra kassetinspelningar av gudstjänster osv.

Svenska Musikförläggarföreningen - SMFF

Mångfaldigandet av exemplar av ett upphovsrättsligt skyddat verk är ett återkommande upphovsrättsligt problem. Rätten att framställa exemplar av ett upphovsrättsligt skyddat verk är en ensamrätt och rätten gäller oavsett om det sker i t ex tryck, fotokopia, overhead eller publiceras över Internet. Lagen tillåter kopiering av skyddade verk i ”enstaka exemplar” för enskilt bruk. För skolor har en överenskommelse gjorts (genom organisationen Bonus-Presskopia) som ger lärare rätt att under vissa betingelser kopiera material. I många fall har upphovsmannen överlåtit rätten att ge ut verket till ett musikförlag. För de allra flesta församlingssituationer är lagen tillräckligt tydlig – det är inte rätt att kopiera skyddade verk. Den rätten kan möjligen erhållas men bara genom

---

---

tillstånd från rättsinnehavaren. För ovanliga situationer och mindre självklara tolkningar av lagen kan lämpligen SMFF tillfrågas.

Internet

Då ett musikverk kan avlyssnas över Internet uppstår en särskild situation – dels framställs ett exemplar av verket genom att överförs till en hårddisk. Dels kan verket avlyssnas som en ljudfil. I dessa situationer krävs särskilt tillstånd både för exemplarframställning och offentligt framförande. STIM / NCB meddelar särskilt ”Internet-tillstånd” för sådant tillgängliggörande enligt en särskild tariff.

CCLI - Christian Copyright Licensing International

För att i olika former kopiera psalmer eller sånger krävs enligt upphovsrättslagen tillstånd från upphovsmannen eller dennes representant. Enligt upphovsrättslagen är författares och kompositörers verk skyddade i 70 år efter deras död. För att använda kommersiellt utgivna psalm- och sångböcker i gudstjänster eller andra aktiviteter behövs ingen särskild licens.

Utan tillstånd från upphovsmannen eller dennes representant får man inte i kyrkans/föreningens verksamhet:

- Projicera text av musikaliska verk med overhead eller dia
- Projicera avskrifter för hand, maskinskriven text eller datautskrifter
- Skriva in text till musikaliska verk i dator eller ordbehandlare
- Projicera texter via ljustavlor, intern TV eller videoskrmar
- Mångfaldiga datalagrade texter
- Skapa egna psalm- och sångböcker eller lovsångshäften
- Skriva in psalmer eller sånger i mötesprogram eller agendor
-

CCLI Christian Copyright Licensing International är en internationell organisation som i Sverige representeras av Kyrkornas Copyright Licens Sverige. CCLI erbjuder laglig täckning av copyright därmed kopieringsrätt för de psalmer och sånger från de förlag och sångskrivare de har avtal med. Vilka som ingår i avtalslistan finns på CCLIs hemsida. Observera att licensen inte gäller kopiering av noter utan endast text. Licensen är inte heller heltäckande varför det är viktigt att innan kopiering sker kontrollera om aktuell psalm eller sång ingår. Tyngdpunkten i CCLIs avtal finns i de så kallade lovsångerna. Kostnaderna för licensen avgörs av församlingens/föreningens storlek.

För vidare kontakt gå via: www.ccli.com och klicka vidare till region Europa och Sverige.

Avsnittet utarbetat i samarbete med Per A Jönsson,
Juridiska Avdelningen, STIM samt med CCLI, Sverige

© Sveriges Frikyrkosamråd